

Софија Тренчовска

**БИБЛИСКИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ВО ДЕЛАТА НА
МАКЕДОНСКИТЕ ПЕРРОДБЕНИЦИ СО ОСВРТ НА
АФОРИЗМИТЕ НА ЦИНОТ И
АВТОБИОГРАФИЈАТА НА ПРЛИЧЕВ**

Своето првично книжевно вдахновение, претставниците на македонската преродба ќе го црпат од световната литература и од книгата на мудроста и животот - *Светото писмо*. Во првите литературни пројави на Јоаким Крчовски и Кирил Пејчиновиќ во многу јасна форма е забележително влијанието на Светото писмо. И двајцата слуги господови, целиот свој живот ќе го посветат на поучувањето на простиот и непросветен народ преку светлината на верата.

Првиот книжевник во новата македонска книжевност Јоаким Крчовски е автор на пет дела: *Слово исказаное заради умирање*, *Повест ради страшнога и втораго пришествија Христов*, *Сија книга глаголемаа Митарства* и *Чудеса пресвјатија Богородици*, сите отпечатени во Будим во периодот од 1814-1817 година. Иако делата на Крчовски не можат да се пофалат со оригиналност, бидејќи станува збор за преводи, преписи и компилации од разни дела, сепак во нив внел низа елементи од животот на македонскиот човек и преку нив ја пропагирал просветата. Последното дело *Чудеса пресвјатија Богородици* претставува првиот превод од српската книжевност на македонски јазик. При составувањето Крчовски се послужил со делото на еден од најчитаните српски писатели во почетокот на XIX век Викентие Ракиќ. Харалампие Поленаковиќ, правејќи споредба помеѓу двата текста дошол до сознание дека „Крчовски го надминува монотоното раскажување што го има текстот на Ракиќ, со тоа што интервенира со вметнување во преводот една жива и драматична приказна, што зборува за неговата даровитост како раскажувач“. Целото дело содржи 69 приказни, чуда што ги направила Богородица. Крајната цел на авторот со овие приказни била издигнување на култот на Богородица и нејзината добрина и божествена моќ.¹

Неговите дела ја продолжуваат средновековната книжевна традиција: поучување, морализирање, гледање на целокупниот живот, на сите негови манифестации низ призмата на еден црковен

¹ Харалампие Поленаковиќ, *Никулците на новата македонска книжевност*, Мисла, Скопје, 1973, стр. 76

човек, затемнета со чад од свеќи и темјан. Целиот живот Крчовски ќе укажува како треба да се живее за да се дочека спокоен крај.² Преку своите дела постојано ќе ги потсетува верниците на пристојното славење на празниците, ќе пишува против пијанството и прејадувањето, мрзливоста, потоа против разните суеверија и верувања во магии, за значењето на постот и исповедувањето на верата. Во личноста на Јоаким Крчовски се огледа еден многу прогресивен човек што сака да го издигне нашиот народ, да го просвети, да го ослободи од неговите мани и слабости. Притоа тој апелира за просветување на народот, за почитување и сакање на книгата, за ценење на учителите и науката, за отфрлања на суеверијата, магиите и сличните заблуди.³

Поимот **вера** кај Кирил Пејчиновиќ како и кај неговите современици (подоцна кај Григор Прличев и Јордан Хаџи-Константинов Џинот) се поклопува со поимот националност. Неговите две дела *Огледало* и *Утешение грешним* со црковно-обреден карактер, составени главно од неколку молитви и по една подолга беседа, не поседуваат голема литературна вредност. Но во секој случај, тие претставуваат првите зраци светлина кои ја разбиваат темнината на нашиот непросветен народ. При давањето препораки за подобар живот Пејчиновиќ се користел со црковната литература и со разни библиски текстови. Во првото дело *Огледало* (Будим, 1816) зборува против суеверието и носењето амајлии, против принесувањето на курбан и повикува на слога меѓу сиромашните и богатите. Во второто дело *Утешение грешним* впечатливо ја вметнал евангелската парабола за богатиот и за сиромашниот Лазар (*Евангелие по Лука*, гл. 16, 29, 31). Според библиската приказна, богатиот кој по смртта дошол во пеколот го моли Авраам да го испрати сиромашниот Лазар, кому му припаднало местото во рајот, да ги предупреди неговите домашни, за да не завршат во пеколот како него. Но Авраам го одбива, велејќи му дека тие треба само да ги следат законите на Мојсеј и пророците. Кириловата беседа шири смиреност и трпеливост и ја нема онаа бунтовност и острина во јазикот што подоцна ќе се појави во беседите на Прличев и Џинот.

Во проповедите на македонските преродбеници Крчовски, Пејчиновиќ, а подоцна и кај Џинот и Прличев е забележителна морализаторско-дидактичната компонентата.

² Х. Поленаковиќ, наведеното дело, стр. 24

³ Исто, стр. 25

БИБЛИСКИ ЦИТАТИ ВО *АФОРИЗМИТЕ* НА ЦИНОТ

Јордан Хаџи-Константинов Цинот како еден многу образован човек, уживал глас не само на борбен човек и добар учител, туку и на умен човек, филозоф. Поголемиот дел од животот бил прогонуван, затворан и обвинуван за српски и руски шпион како и за подбучнување на народните маси против власта. Цинот бил за воведување на народниот јазик во училиштата и за добивање на народни црковни старешини, затоа редовно имал проблеми со скоро сите владици, свештени лица, чорбации и со другите неистомисленици. Појавата на неговото прво дело *Таблица прваја*, кое се смета дека било печатено во печатницата на Теодосиј Синаитски во Солун 1840 г. претставувало почеток на една нова епоха во развитокот на македонската просвета и писменост во 19 век. Дека во неговото духовно формирање голема улога одиграл Доситеј Обрадовиќ, зборува и податокот дека ова дело било пишувано под влијание на Доситеевата *Ижица*. *Таблица прваја* била наменета да се истакнува на видно место во училиштето. Во почетокот на својата работа во скопското училиште бил исполнет со оптимизам, но за кратко време откако се појавиле проблемите го напуштил школото и разочаран ја објавил песната *Плач на Скопското училиште многутрудное*. Цинот прв во нашата литература се обидува во некои литературни жанрови. Напишал неколку драмолети, кои немаат голема уметничка вредност. Двете збирки *Афоризми* Цинот ги составил за време неговиот престој во Скопје во 1856 г. и ги испратил до Друштво српске словесности во Белград да се печатат. Но, тие не биле отпечатени туку останале зачувани во архивата на Српската академија на науките. Во истражувањето на изворите кои влијаеле врз афоризмите на Цинот, Поленаковиќ, открил дека под еден афоризам Цинот го открива името на српскиот автор Стеиќ, еден од оснивачите на *Друштво српске словесности*, кој пишувал ваков вид литература. Цинот во својата богата библиотека со стари српски книги, ја имал и книгата *Огледи умне науке и забава за разум и срце* од Стеиќ од која најверојатно искористил некоја мисла во првата збирка афоризми.

Во *Афоризмите* Цинот тргнува од **мудроста** како есенцијална концепција вкоренета во псалмите (мото, *Псалми* 37:11,12) и начелно in extenso врз личниот живот на индивидуата. Најважниот облик на мудроста е етиката која треба да се отвора конзистентно како искуство и традиција, бидејќи човекот е загрозен во енергијата и креативноста. Јанса, мачнина, јад, горчина поради неправедните прогони го поттикнуваат Цинот на љубов кон мудроста, етиката, Бога ...Оттаму најупотребуваната матрица во *Афоризмите* се

библиските псалми и пророштва, најмногу *Еклизијаст*), всушност, тоа е рефлектирана лична визија на Цинот за својата иднина и судбинска егзистенција.⁴

Афоризмите на Цинот иако инспирирани од *Библијата* и христијанското мачеништво заради спасение, сепак содржат автобиографски елементи и допираат неколку моменти од неговиот живот. Во првата збирка *Афоризми* најчест и најмоќен е зборот **човек** во неговата многуобразна онтичка фокусираност: *Човек чини добро, мисли добро, иска добро, љуби Бога, почитује људјето...*⁵

Цинот преку своите афоризми дава оценка за индивидуалниот развој на човечкото битие и неговите слабости како што се: мрзливоста, завидливоста, зборливоста на јазикот, нечистото срце и душа, алчноста и другите човечки недостатоци. Во суштината на човечката природа е човекот да греша, но и да тежнее кон исправување на грешките. Правејќи гревови човекот ја валка и постепено ја убива својата душа. Во стилот на некој мудар проповедник, Цинот пишува за човечката горделивост и лукавост во следниот афоризам:

*Човек се горди завиди, и ненавиди, лукавуе и убива тело и душа, телото с орудие нож или пушка или секира, а душата с блуд и погани мисли и помрачение умно.*⁶

Темата човек продолжува да развива преку описот на опозитните категории добро и лошо: „*Човек чини добро, мисли добро, љуби Бога почитуе људјето; човек чини зло, иска зло, љуби дјавола, почитуе злите човеци*“.

Во огромните пространства на макрокосмосот човекот е мал како синапово зрно, како грст пепел развеана од ветрот, како капка вода која за час се разлива, како искра која за миг изгаснува. Наспроти сета поминливост на животот, единственото нешто што го овековечува човекот е тоа дека тој умее да раѓа **чувства** кои остануваат забележани во неизбришливата меморија на оние што остануваат да битисуваат. А човекот сам ќе си одбере дали сака да биде човек или не. Затоа Цинот во следниот афоризам вели: ***Човек е произведен от чувство, човек е мошне мали створ колко слачицино зрно, колко паужина, колко свилена буба, колко снегова грутка, колко огнена искра, најпосле колко една капка водица. Човек може да е човек само он ако иска.***

⁴ Виолета Пирузе-Тасевска, *Литературни проникнувања*, текстот: *Онтички и онтолошки аспекти во Афоризмите на Цинот и „Посветата“ на Његошевата „Луца“*, Просветно дело, Скопје, 2002, стр. 181.

⁵ Исто, стр. 180

⁶ Ј.Х.К.Цинот, *Избрани страници*, Мисла, Скопје, 1987, стр. 123-127

Доколку човекот сака да живее добро треба да ги следи дванаесетте добродетели. Пријатели на човечкиот живот се, вербата во единствениот творец Бог, чистото срце, чистата мисла и мирната душа, молчението, молитвата, работливоста, чистотата на телото, на очите и на ушите, великодушностa, кроткоста и трпеливоста.

- *Бог, кој е всемогуштиј, всесилниј, всешtedриј, безсмртниј творец и создател, он е верен и искрен и наљубим пријател и скориј помошник.*
- *Чистосрдце, чиста мисла и мирна душа.*
- *Молчание на јазико и моление с јазико.*

Наведените афоризми предадени како кратки поуки се препознават преку библиските цитати во *Книга Мудрост Соломонова 1.11* каде пишува: „пазете се од некорисно негодување, и пазете го јазикот свој од лоши зборови, зашто ни тајниот збор не минува попусто, а устата што клевети ја убива душата“.

Следните добродетели на човечкиот живот како што се: *работата и трудот и чистотата на телото, на очите и на ушите*, се препознаваат во библискиот цитат од *Св. Евангелие според Матеја 6.7.22* : *Светило за телото е окотот. И така ако твоето око биде чисто и целото тело ќе биде светло.*

Во врска со следното добродетелство: *трпение и кротост*, пишува во *Посланието на Светиот Апостол Павле до Колосјаните 3.13.*, каде се вели: *трпете се еден со друг и проштавајте си*; како и во *Соборното послание на Светиот Апостол Јаков 1.4* каде пишува: *трпеливоста, пак нека ви биде совршена работа, за да бидете совршени и целосни, без никаков недостаток.*

Останатите пријатели кои го збогатуваат човечкиот живот се:

- *Доволен и на најмалкуто.*
- *Благодарен на всешто.*
- *Љубезен према всичките.*
- *Обнадежен от Бога.*
- *Верен на закона Божието.*

Потоа следува личната исповед, на авторот за несреќите што го снашле и лошиот прием од страна на Скопјани.

„Човек не ме е оставил да работам еднаш у Велес, седм години, а у Скопје три години... Човеци скопски сто хилјади пути повеќе ме безчестиха, него велешаните... И мене безброј зло ми сториха, ја им проштевам, зашто не знајат што прават.

Резигниран и разочаран во човечката добрина и искреност, жали поради тоа колку добрини направил а колку малку му се возвратило. Но вербата во Бога му ја враќа силата, затоа што верува дека: *Господ е мој пријател, мој покров, помошник и избавител,*

сега многу добро ќе ми даде и тоа скоро, скоро, амин Боже и Господи смилниј! (Библски цитат според *Псалми 44.45*, Бог ни е нам прибежиште и сила, помошник, на секој кој во мака ќе се најде)

Поголем дел од афоризмите се предадени во прашална форма, авторот често се прашува себеси, потпирајќи се врз библската граѓа.

Ако во *Свето евангелие според Матеја 6.7.3* пишува: *Зошто ја гледаш раската во окотот на брата си, а гредата во своето око не ја чувствуваш?* Џинот своите *Афоризми* ги почнува парафразирајќи го наведениов библски цитат: *Зошто во другото гледам в очи да има сламка, а мојата греда ја не гледам? Зашто сам слеп.*

Вербата во доброто е основниот двигател во народополезните акции на Џинот и тој е затемелен врз таквиот етички принцип што постојано ќе го нагласува низ многубројни верзии на својата духовна емисија. Џинот меѓу првите кај нас се заложил за колективно прегрнување и прифаќање на таа неопходност од самопознавањето. Тука е неговата изворна сила, тука е неговата огромна историска заслуга. Затоа во втората збирка *Афоризми* филозофски си го поставува прашањето на спознанието: „*Многу жално ми е, зашто не сја познах сам себе.*“⁷

За Џинот мислата е највисока категорија на бесконечното, како што вели Џинот во своите афоризми најважно е човек да постигне хармонија и чистота меѓу срцето, мислата и душата.

Како автор тој многу сака да се **себепретставува**, тоа го први во неговите драмски творби, неговите дописки, афоризмите, и други писмени траги кои изобилуваат со податоци од неговиот живот и претставуваат богат извор за неговата биографија. Се чини, книжевното дело на овој наш автор како да е еден впечатлив автопортрет иако не е поробен со срдениот конец на грижата да се стокми единствена автобиографија.⁸

Неговите *Афоризми* заедно со многубројните пасуси од неговите писма најилустративно ни го расветлуваат Џинот како човек на непосредна акција, како значаен фактор во македонското општество од средината на минатиот век. Во своите дела тој е постојано свртен кон човекот, нему му се обраќа, во него гледа општествен фактор што може да ги измени неприфатливите состојби. Џинот не е апстрактен мислител, не е книжевен и јалов филозоф, кому ете му притребало поради стекнување на некаков

⁷ Гане Тодоровски, *Македонската книжевност во XIX век*, Наша книга, Скопје, 1990, стр. 76

⁸ Исто, стр. 76

повисок углед во сопствената средина да се истакне со возвишените зборови или проповедничката патетика на духовен пастор.⁹

Џинот ги завршува *Афоризмите* со искрено понесена, полетна, вдахновена библиска визија на длабока преданост кон евангелските принципи, кон христијанската онтолошка мисла.¹⁰

Големата препознатливост и искористеност на познати библиски цитати пресликувани во содржината на афоризмите, ни даваат сознание дека Џинот бил голем познавач и следбеник на библиските правила и канони. Како што евангелските принципи биле звезда водителка во животот на Прличев, така и христијанската етика и мудрост што извирала од *Светото писмо* за Џинот била патеводителка и прибежиште во тешките животни мигови. Самиот податок дека тој никогаш не се оженил, упатува на тоа дека тој до крајот на својот живот останал пример за вистински осаменик и верник, посветен само на науката и просветувањето на својот народ.

БИБЛИСКИ ЦИТАТИ ВО АВТОБИОГРАФИЈАТА НА ГРИГОР ПРЛИЧЕВ

Во ликот на Григор Прличев препознаваме еден голем уметник кој својот живот и креативна енергија ја ставил во служба на својот народ и идните поколенија. Иако голем дел од неговата креативна енергија и талент останале недоволно искористени, поради ненаклонетите животни услови. Заслугите на Прличев ги надминуваат ограничените меѓи на неговиот литературен опус, иако за него исклучиво се зборува и пишува во суперлативи како за најизвишената духовна ветикала на македонскиот XIX век.¹¹

Прличев својот најголем успех го постигнал како грчки поет, кога за поемата *Сердарот* ја добил најпрестижната награда за литература во Атина и се стекнал со епитетот „втор Омир“. За жал во текот на своите животни врвици, успехот не го повторил. Во својата *Автобиографија* Прличев оставил многу важни извори за запознавање со неговиот живот. Иако на почетокот се колеба дали да го опишува својот животен пат, сепак се решава да обистини некои важни моменти од неговото опстојување. Прличев скоро хронолошки почнува да ни го опишува својот живот, почнувајќи од неговото раѓање како сираче, последно и најмало дете на вдовицата

⁹ Исто, стр. 74-75

¹⁰ В. Пирузе, навед. дело, стр.182

¹¹ Г. Годоровски, навед. дело стр. 135

Марија Гокова, која со физичка работа се трудела да ги изведе на пат своите сирачиња. Со голема нежност и љубов зборува во *Автобиографијата* за својата мајка, која поднела голема жртва за него. Како уште еден позитивно претставен лик е неговиот хуман и мудар дедо кој имал голема желба неговиот внук да се стекне со соодветно образование. Така уште на четиригодишна возраст му купил еден грчки буквар. Неговиот последен аманет бил Григор да стане многу учен човек. Прличев го продолжил своето образование на Медицинскиот факултет во Атина, но никогаш не се пронашол во грчката средина. По трагичната смрт на браќата Миладиновци Прличев ја напушта елинската ориентација, и покрај од претходно доживеаниот успех во Атина. Но, по напуштањето на грчката средина, станува жртва на пробугарската пропаганда. Ќе почне да се залага за воведување на народниот јазик во училиштата. Во својата борба против фанариотското свештенство бил за поставување на свештенство од словенско потекло. Поканет од цариградското списание „Читалиште“ да ја преведе *Илијадата*, Прличев среќен дека после долги години повторно ќе може да се дружи со омилениот поет, ја прифатил понудата. Но, за неговиот препев, критиката ќе се изрази многу негативно, дури и навредливо, што кај него ќе предизвика револт и разочарување. Осуден дека не го познава доволно бугарскиот јазик, тој ќе се зафати со идејата да создаде еден вештачки, општословенски јазик. Прличев ќе напише дури и граматика на тој јазик, но сето тоа ќе помине без никакви успеси.

Во 1874 година, по повод доаѓањето на бугарскиот егзархиски митрополит Натанаил во Охрид, Прличев одржал поздравен говор и составил една песна во негова чест. Но токму тој владика ќе биде причина за неговите подоцнежни несреќи и прогони. Во *Автобиографијата* Прличев се жали дека поранешниот грчки владика Мелетиј цели 18 години ги трпел неговите проповеди и укори и никогаш не го избркал, а сега долгоочекуваниот месија го протерал од неговата татковина.

Скоро поголем дел од описите во *Автобиографијата* се апсењето во ноември 1868 и лежењето во дебарскиот затвор до средината на јануари 1869 година. Со многу детали често и непотребни Прличев ги опишува стравотиите на коишто бил подложен во дебарскиот затвор. По враќањето од затворот Прличев продолжува да учествува во народната борба против елинизмот. Покрај неговите остри и борбени беседи Прличев ќе испее и извесен број песни, од коишто особен успех имала таа за укинувањето на Охридската патријаршија *В хилјада седемстотин и шездесет и второ лето*.

Во *Автобиографијата* верата и молитвата се многу присутни во затворот кај затворениците. Во затворот, се моли на Свети Климент да направи чудо, и се случува чудо, ја добива подршката, и морална и парична од Охриѓани. Неговите сограѓани и приврзаници доаѓаат и му носат храна и пари во затворот. Сето тоа му ја враќа силата, надежта и вербата дека повторно ќе биде на слобода. Мачеништво во затворот и споделувањето на истата судбина со другите затвореници, потсеќа на страдањето на скоро сите маченици кои поднесувале во името на Христовата вера. Во ликот на старецот како да препознаваме лик на некој светец од библиската литература. Впрочем и описите што ни ги дава Прличев кога тој молитви, донесуваат атмосфера дека тој е страдалник во името на верата. Престојот во темните и загушливи зандани е исполнет со мудри разговори и животни поуки. Обидувајќи се да ја поткрене силата на духот Григор вели: *Очајот дава сила...* Издржливо го поднесува и го носи својот крст на страдањето. Пред сè оваа негова лична исповед е исполнета со почитување на правилата на христијанската етика. Прличевата *Автобиографија* во секој момент упатува на почитување на евангелските начела. Во ова дело од скоро секој дијалог извираат библиските пораки.

Тука влегуваат дијалозите: *Убаво нешто ести да прави човек добро.- Да, дури и на своите душмани*, или коментарот: *Исус Христос се грижи повеќе за еден грешник одошто за деведесет и девет праведници*. Ваквите и слични коментари извираат директно од евангелието. Во *Евангелието според Матеја* 5.6.44 пишува: А Јас, пак, ви велам: *Љубете ги непријателите свои благословувајте ги оние што ве колнат, правете им добро на оние што ве мразат и молете се за оние што ве навредуваат и гонат.*“ И покрај сите страдања тој христијански, веќе им простил на своите непријатели, го совладал својот гнев и се облекол во трпение и великодушност. Во контекст на ова кажува цитатот во *Соборното послание на Светиот Апостол Јаков* 1.19: *И така, мои возљубени браќа, секој човек нека биде брз во слушањето, а спор во зборувањето, и бавен на гнев.*

Христијанската етичка духовност кај Г. Прличев е во конзистентна сплотеност со народното евангелие кое извира од душата на народот (народносното осознавање, профилирање на демократскиот корпус и македонската духовна преродба. Етичка преокупација на Прличев е Христовото евангелие, а негов етички

идеал – Христос.¹² Иако следењето на патот на Христос бара голема саможртва и откажување, по надминувањето на тешкиот период и излегувањето од затворот Прличев ќе се ожени. Како што самиот кажува поголем дел од животот го поминал како sameц, но за инает на неговите непријатели решил да стане семеен човек. Притоа не заборава да го додаде мислењето за бракот на Св. Апостол Павле кој вели: *Добар е бракот, но подобро е безбрачието.*¹³

(Во *Прво послание на светиот апостол Павле до Коринтјаните 7.2* пишува: „Добро е човек да не се допира до до жена. Но, за да се избегне блудството секој нека си има своја жена и секоја жена свој маж.“)

Блаже Конески вели дека неговата *Автобиографија* е заправо последниот изблик на неговото боречко самочувство, иако не само тоа, ами поема проста и потресна, за еден живот полн стремење.¹⁴ Ако нешто не постигнал, барем се насочил кон него, резонира со блага самоиронија. Исто како кај Џинот и кај Прличев имаме замена на проповедта во лична исповед. Низ него литературата престанува да поучува – таа само изразува. Со таа книга бескрајно се доближува до животот на индивидуалниот човек и станува негов интимен пријател.

Гане Тодоровски вели дека иако во литературата ќе сретнеме дека творбите на Јоаким Крчовски и Кирил Пејчиновиќ се последните одгласи на богатата дамаскинарска традиција во Македонија, Прличевите слова, беседи и проповеди успешно го затвораат дамаскинарскиот циклус во македонската нова литература.¹⁵

Прличев е голем оратор, проповедник и визионер чии пламени слова имаат сила да ја разбрануваат мислата и душата на народот. Во своите говори нагласува дека силата на народот е пострашна и од морето, пострашна и од оганот.

„Тој отворил уста и словата, речите и проповедите потекле како оган и лава.“

Прличев ги напишал и словата: *Говор на годишниот испит на 12 јуни 1866 год.* и *Слово на Русална среда* (1867)

Во **првиот говор** го препорачува секојдневното читање и проповедање на Божјото слово во црквите. Вели дека можеби преку

¹² Виолета Пирузе-Тасевска, *Библиските елементи во делата на македонските преродбеници*, во кн. Литературни проникнувања, Просветно дело, Скопје, 2002, стр. 158

¹³ *Автобиографија*, стр. 129

¹⁴ Цитирано според Г. Тодоровски, *Големiot подвиг на Прличев во кн. Поглавја од македонската литература*, Мисла, Скопје, 1985, стр. 42-73

¹⁵ Г. Тодоровски, навед. дело, стр. 69

своето слово ќе изрече некои горки зборови, но „горките илјачи се најдобри“ и преку нив ќе се излекуваат нивните души. Негов водач е Светото писмо. Светото писмо е напишано со помош на светиот дух, целата божја промисла се наоѓа во Светото писмо, самиот господ зборува од него, вели Прличев.

*И велит сфетеното писание. Него јас го имам водач. Отнего црнам. Тоа зборвит.*¹⁶

Полесно е од еден збор да извадиш повеќе зборови, но вистинска умешност е од многу зборови да создадеш само еден, тоа е само божја умешност. Зборовите „чувај се“ Господ му ги запишал на човекот во срцето. Ги подучува луѓето да одржуваат хигиена, да не бидат мрзливи, да се чуваат да не паднат во неволја, да ги воспитуваат своите деца.

Словото на Русална среда го почнува со Исусовите зборови: „кој е жеден нека дојдит при мене да го напијам“. Каква е таа вода Христова што ја гасне жедта на луѓето. Тоа е светото писание, ама тие не го разбираат јазикот на кој е напишано. Тие не можат да ја угасат својата жед затоа што не зборуваат на јазик што го разбираат. (со елинскиот јазик не можит да бидит напреднија у нас!)

*„Не ли е срам голем за нас, свите братја наши да бидет разбудени, а ние сами да спијаме. Свите да пиет од водата Христова, а ние да жедвиме!“*¹⁷

Со мотивот на „мислечкото јас“ Прличев го затвора кругот на својот литературен опус, објавувајќи го својот есеј „Мечтата на еден старец“, во кој влегува во спор со своето второ јас (алтер-его), изнесувајќи го на показ последниот творечки грч на својата душа, соопштувајќи ни ги своите внатрешни дилеми...¹⁸ Потоа следува резигнација и откажување, ја одбива поканата да пишува за весникот „Балкан“ со страв дека „ако на младост пеел како лебед, на старост да не грачи како гавран.“

Григор Прличев е писател кому Македонија му е љубов и судба и болка и очај и неопходност и неизбежност и насмевка и солза и навреда и бессоница и гордост и тага и лулка и гроб.¹⁹

Македонската литература во 19 век во личноста на Григор Прличев го имала најголемиот духовен двигател кој преку своите слова и проповеди го осветувал патот на својот народ кој го водел кон напредокот и промените.

¹⁶ Г. Прличев, *Собрани текстови*, Македонска книга, Скопје, 1974, стр. 98

¹⁷ Г. Прличев, навед. дело стр. 114

¹⁸ Г. Т. *Поглавја од мак. литература*, стр. 71

¹⁹ Исто, стр. 45

КОНСУЛТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Димитровски Тодор, приредил, *Григор Прличев, Собрани текстови*, Македонска книга, Скопје, 1974
- Конески Блаже, приредил, *Избрани страници*, Матица Македонска, Скопје, 1987
- Конески Блаже, *Македонскиот XIX век, Јазични и книжевно-историски прилози*, Култура, Скопје, 1986
- Константинов-Џинот Хаџи Јордан, *Избрани страници (Афоризми)*, Мисла, Скопје, 1987
- *Свето писмо* (Библија), Библиско здружение на Република Македонија, Скопје, 2002
- Спасов Александар, *Истражувања и коментари*, Култура, Скопје, 1977
- Тасевска-Пирузе Виолета, *Литературни проникнувања, студии и огледи од српската и од македонската литература*, Просветно дело, Скопје, 2002 (текстовите: *Онџички и онтолошки аспекти во Афоризмите на Џинот и „Посветата“ на Његошевата „Луча“*, и *Библиски елементи во делата на македонските преродбеници*)
- Тодоровски Гане, *Македонската книжевност во XIX век*, текстот: *„Философ Скопскиј – Наш Тредјаковскиј“*, Наша книга, Скопје, 1990
- Тодоровски Гане, *Поглавја од македонската литература*, текстот: *Големiot подвиг на Прличев*, Мисла, Скопје, 1985
- Тодоровски Гане, *Со збор кон зборот*, Наша книга, Скопје, 1985
- Тоциновски Васил, *Преводите на XIX век*, Институт за македонска литература, Скопје, 2005